

บทเรียนสำเร็จรูป

เรื่องคำประสม

รายวิชาภาษาไทย ๒ รหัสวิชา ท ๔๑๑๐๒
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

พงษ์ศักดิ์ กุลชาติ
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต ๓

ข้อเสนอแนะในการใช้บทเรียนสำเร็จรูป

บทเรียนสำเร็จรูปเรื่องนี้มี กรอบ เป็นบทเรียนสำเร็จรูปที่ใช้วิธีการเรียนรู้ด้วย
ความสามารถของตนเองโดยไม่จำกัดเวลา ให้ผู้เรียนอ่านคำแนะนำและทำตามคำชี้แจงแต่ละ
ขั้นตอนตั้งแต่ต้นไปจนจบ ดังต่อไปนี้

๑. อ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วจะทราบว่าเมื่อเรียนจบบทเรียนนี้แล้วท่านจะ
สามารถทำอะไรได้บ้าง
๒. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน(Pre – test) ตามความเข้าใจ ด้วยความซื่อสัตย์ แล้ว
เก็บไว้ตรวจสอบพร้อมกันแบบทดสอบหลังเรียน (Post – test)
๓. อ่านบทเรียนไปเรื่อย ๆ ตามลำดับที่ละกรอบ ตอบคำถามในกรอบที่มีคำถาม
ด้วยตนเอง
๔. เมื่ออ่านบทเรียนอย่าเปิดดูคำถาม เมื่ออ่านคำถามอย่าย้อนกลับมาดูบทเรียน
๕. หน้าที่มีคำถามจะมีเฉลยไว้ในหน้าถัดไป ดังนั้น ควรตอบคำถามให้เสร็จก่อน
แล้วจึงเปิดหน้าถัดไปเพื่อดูเฉลย ควรใช้สมุดจดบันทึกกิจกรรม เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ
๖. เมื่อเปิดดูเฉลยแล้ว ถ้าตอบผิด ให้กลับไปอ่านกรอบนั้นใหม่ แล้วตอบใหม่ให้
ถูกต้อง
๗. พยายาม ทำความเข้าใจกับเนื้อหา ไปทีละกรอบ ไม่ต้องกังวล
๘. เมื่อศึกษาจบแล้ว ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post – test) แล้วดูเฉลยและตรวจ
ทั้งแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลด้วยตนเอง

--

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เข้าใจหลักการเพิ่มคำในภาษาไทย

จุดประสงค์ปลายทาง

เข้าใจหลักการสร้างคำประสมในภาษาไทยได้

จุดประสงค์นำทาง

๑. อธิบายความหมายของคำประสมได้
๒. จำแนกวิธีการสร้างคำประสมได้
๓. ใช้คำประสมในประโยคเพื่อการสื่อสารได้

แบบทดสอบก่อนเรียน

รายวิชาภาษาไทย ๒ รหัสวิชา ท ๔๑๐๐๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เรื่อง การเพิ่มคำ (คำประสม)

*****

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรหน้าข้อความที่เป็นคำตอบที่ถูกต้องที่สุด เพียงข้อละ

๑ ตัวเลือก

๑. คำในข้อใดเป็นคำประสม

ก. ลำเนา

ข. หนังสือ

ค. ช่างภาพ

ง. ดอกไม้หอม

๒. คำในข้อใดเป็นคำประสม

ก. น้ำท่วม

ข. น้ำแข็ง

กราบเริ่มต้น

สวัสดีครับ เพื่อนๆ ที่รักทุกคน เพื่อนๆ ยังจำ
ผมได้ไหมครับ ผม **จุก ลาดพร้าว** เจ้าเก่าครับ
วันนี้ จุก มาพร้อมท่านขุนน้อย เพื่อมานำเสนอ
เรื่องการเพิ่มในภาษาไทย ครับ

สวัสดีครับ คุณจุก และเพื่อนๆ ทุกคน
เพื่อนๆ อาจเคยทราบมาก่อนแล้วว่า คำที่มีใช้
กันอยู่ในชีวิตประจำวันทุกวันนี้ สามารถจัด
เป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ ๒ กลุ่ม คือ
คำมูล ซึ่งเป็นคำที่มีอยู่เดิมในภาษาต่างๆ
และ **คำที่เพิ่มขึ้นใหม่** ซึ่งแต่ละภาษาก็จะมี
วิธีการสร้างแตกต่างกันไป ครับ
สำหรับในชั่วโมงนี้ ผมจะชวนเพื่อนๆ มา
เรียนรู้เรื่อง **คำประสม** กันนะครับ

คำถาม : คำที่ใช้ในภาษาไทยปัจจุบันจำแนกเป็น
กลุ่มใหญ่ๆ ได้ กี่ประเภท อะไรบ้าง

ศึกษากรอบต่อไปนะครับ

กรอบความรู้ที่ ๑

คำประสม หมายถึง คำที่เกิดจากการนำคำมูลตั้งแต่
๒ คำขึ้นไปมารวมกันเป็นคำใหม่ มีความหมายใหม่
ซึ่งมีลักษณะเฉพาะดังนี้

๑. เกิดจากคำมูลตั้งแต่ ๒ คำ มาประสมกัน
๒. คำมูลที่นำมาประสมกันต้องมีความหมาย
ต่างกัน
๓. คำมูลที่นำมาประสมกันอาจเป็นคำไทยกับ
คำไทย คำไทยกับคำภาษาอื่นๆ หรือเป็นคำภาษาอื่น
ทั้งหมด ยกเว้นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตที่
ต่อกันในลักษณะคำสมาส

คำถาม : คำมูลที่จะนำมาประกอบเป็นคำประสม
จะต้องมีความหมายในลักษณะใด

เฉลยคำตอบกรอบเริ่มต้น

มี ๒ ประเภท คือ คำมูล กับ คำที่เพิ่มขึ้นใหม่

ศึกษากรอบต่อไปนะคะ

กรอบความรู้ที่ ๒

คุณจุก คะ ลักษณะของความหมายที่เกิดขึ้นใหม่
มี ๓ ลักษณะ คะ

มี ๓ ลักษณะ ครับ

ลักษณะที่ ๑ คำประสมที่มีเค้าความหมายเดิม ตัวอย่างเช่น

เสียใจ : ไม่สบายใจเพราะมีเรื่องไม่สมประสงค์ มาจากคำว่า

เสีย : เผลวลง หมด ตาย

ใจ : สิ่งที่ทำหน้าที่รู้

ข้าวหลาม : ข้าวเหนียวที่บรรจุในกระบอกไม้ แล้วเผาให้สุก
มาจากคำว่า

ข้าว : พืชล้มลุกหลายชนิด เมล็ดใช้ทำอาหาร

หลาม : เตาของไม้ที่บรรจุของไว้แล้วเผาให้สุก

คำถาม : คำว่า “จมปลัก, ซ้อหา, กลอนสด”
คำใด เป็นคำประสมที่มีเค้าความหมายเดิม

เฉลยคำตอบรอบที่ ๑
มีความหมายแตกต่างกัน

ศึกษากรอบต่อไปนะคะ

กรอบความรู้ที่ ๓

ลักษณะที่ ๒ คำประสมที่มีความหมายเปลี่ยนไป ได้แก่
คำประสมที่มีความหมายเปลี่ยนไปจากความหมายของคำที่
นำมาประสมกัน ตัวอย่าง

ก้นครัว : มาจากคำว่า ก้น ประสมกับคำว่า ครัว

ก้น : ส่วนสุดที่เหลือ

ครัว : โรงหรือเรือนสำหรับทำกับข้าวของกิน

ก้นครัว : ไม่ได้ออกหน้าออกตา

ซ้อหา : มาจาก ซ้อ ประสมกับ หา

ซ้อ : ตอนหนึ่งๆ

หา : สืบ เสาะ ค้น

ซ้อหา : คำกล่าวโทษ

คำถาม : คำว่า“ใจหาย ข้าวหลาม กันครัว”
คำใดเป็นคำประสมที่มีความหมายเปลี่ยนไป

เฉลยคำตอบรอบที่ ๒

คำว่า กลอนสด

ศึกษากรอบต่อไปนะคะ

กรอบความรู้ที่ ๔

ลักษณะที่ ๓ คำประสมที่มีความหมายเปลี่ยนแปลงไป และ
ยังคงเค้าความหมายเดิมอยู่ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับบริบท หรือ
ข้อความแวดล้อม ตัวอย่างเช่น

กินโต๊ะ หมายถึง กินเลี้ยงด้วยอาหารอย่างดีแบบนั่งโต๊ะ
หรือรุมกันทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รุมกันทำร้าย

กิน : เคี้ยวกิน, เปลือก

โต๊ะ : สิ่งที่ทำด้วยไม้หรือวัสดุอื่นที่เป็นพื้นราบมีขา

จัดข้อ หมายถึง เกร็งแขนชิดกันและออกแรงกดให้แขน
ของอีกฝ่ายหนึ่งล้มลง

จัด : ทำให้เหยอโดยใช้วัตถุยาวค้ำ

ข้อ : ส่วนตรงที่ของสองสิ่งมาต่อกัน

คำถาม : คำว่า “ตูกน้ำ, เครื่องมือ, แม่ยาย”
คำประสมคำใดที่มีความหมายขึ้นอยู่กับบริบทบริบท

เฉลยคำตอบกรอบที่ ๓
คำว่า “กั้นครัว”

ศึกษากรอบต่อไปนะคะ

กรอบความรู้ที่ ๕

คุณจุก คะ คำประสมที่มีใช้ในภาษาไทย เกิดจากการ
นำคำภาษาใด มาประสมกันได้บ้าง คะ

เป็นคำถามที่ดีมากเลยครับ **คุณส้มจุก**

คำประสมในภาษาไทยเกิดขึ้นจากการรวมกันของ
ภาษาต่างๆ ได้ หลายกรณี ครับ

อย่างเช่น ในกรณีแรก เป็นคำประสมที่เกิดจาก

คำไทยประสมกับคำไทย ตัวอย่างเช่น

ไฟ + ฟ้า → ไฟฟ้า

ตาย + ใจ → ตายใจ

ผัด + เปรี้ยว + หวาน → ผัดเปรี้ยวหวาน

พ่อ + ตา → พ่อตา

หาง + เสือ → หางเสือ

ฯลฯ

คำถาม : คำว่า “**เงินเดือน, เสือเข็ชต์**” คำใดเป็นคำประสม
ที่เกิดจากคำไทยประสมกับคำไทย

เฉลยคำตอบรอบที่ ๔

คำว่า “**เครื่องมือ**”

ศึกษากรอบต่อไปนะครับ

กรอบความรู้ที่ ๖

กรณีที่ ๒ คำประสมที่เกิดจากคำภาษาไทยแท้กับคำยืม
ประสมกัน ตัวอย่างเช่น

- หลักฐาน : หลัก (ไทย) + ฐาน (บาลี)
- ราชวัง : ราช (บาลี) + วัง (ไทย)
- ทุนทรัพย์ : ทุน (ไทย) + ทรัพย์ (สันสกฤต)
- ตักบาตร : ตัก (ไทย) + บาตร (สันสกฤต)
- นาคำ : นา (ไทย) + คำ (เขมร) แปลว่า ปลุก
- นาปรัง : นา (ไทย) + ปรัง (เขมร) แปลว่า ฤดูแล้ง
- ผ้าผวย : ผ้า (ไทย) + ผวย (จีน)

คำถาม : คำว่า “นาคำ” เป็นคำประสมที่เกิดจากคำ
ภาษาใดประสมกัน

เฉลยคำตอบกรอบที่ ๕
คำว่า “เงินเดือน”

ศึกษากรอบต่อไปนะคะ

กรอบความรู้ที่ ๗

กรณีที่ ๓ คำประสมที่เกิดจากคำภาษาต่างประเทศ
ประสมกัน ตัวอย่างเช่น

- รถเก๋ง : รถ (บาลี) + เก๋ง (จีน)
- กิตติศัพท์ : กิตติ (บาลี) + ศัพท์ (สันสกฤต)
- ราชปะแตน : ราช (บาลี) + ปะแตน (อังกฤษ -
Patern)

ฯลฯ

ไม่น่าเชื่อเลยนะคะ **คุณจุก** ที่มีคำที่มาจาก
ภาษาอื่น ก็สามารถนำมาสร้างเป็นคำประสม
ได้อย่างกลมกลืน เลยคะ

คำถาม : คำว่า “รถเมล์” เป็นคำประสมที่เกิดจาก
คำภาษาไทยประสมกัน

เฉลยคำตอบกรอบที่ ๖
ภาษาไทย กับ ภาษาเขมร

ศึกษากรอบต่อไปนะคะ

กรอบความรู้ที่ ๗

ต่อไป **จุก** จะขอแนะนำเพื่อนๆ มารู้จักชนิดของคำประสม นะครับ

หากพิจารณาจากชนิดของคำที่นำมาประสมกันจะพบว่า
คำประสมอาจเกิดจากการรวมคำชนิดเดียวกันหรือต่างชนิดกัน
ได้ ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑. คำประสมที่เกิดจากคำชนิดเดียวกันมารวมกัน เมื่อ
รวมกันแล้วยังเป็นคำชนิดเดิมหรือเรียกว่า **การรวมคำ** ดังนี้

- คำนามกับคำนาม เช่น เจ้าพ่อ กล้วยแขก ขวัญใจ
ข้อความ เงินเดือน งานเลี้ยง เจ้าสาว คอหอย น้ำผึ้ง
ใจความ ช่างเครื่อง ดอกฟ้า ตัวการ์ ท้องเรื่อง ฯลฯ

คำถาม : คำประสมที่มีความหมายลักษณะ การรวมคำ
หมายความว่าอย่างไร

แนวคำตอบกรอบที่ ๗
ภาษาบาลี กับ ภาษาอังกฤษ

ศึกษากรอบต่อไปนะครับ

กรอบความรู้ที่ ๕

๒. คำประสมที่เกิดจากคำต่างชนิดกันรวมกัน คำประสมที่
ได้จะเป็นคำชนิดใดชนิดหนึ่งตามชนิดของคำที่ประสม หรือ
เรียกว่า **การกลืนคำ** ตัวอย่าง

- คำนามประสมกับคำกริยา คำที่ได้จะเป็นคำกริยา เช่น
ขวัญหาย ตาลูก ทางผ่าน ปอดแตก ลมจับ หัวหมุน
- คำกริยาประสมกับคำนาม คำที่ได้จะเป็นคำกริยา เช่น
ถูกใจ กินเส้น กัดฟัน คบชู้ ข่มขวัญ ชายตา เป็นต้น
- คำนาม ประสมกับคำวิเศษณ์ คำที่ได้จะเป็นคำวิเศษณ์
เช่น คอแข็ง ตาขาว มือขวา หน้าจืด มือใหม่ เลือดร้อน ฯลฯ
- คำวิเศษณ์ ประสมกับคำนาม คำที่ได้จะเป็นคำวิเศษณ์
เช่น แสบแดง ลับตา เบาแรง หนาว หนักมือ ลบใจ ฯลฯ

คำถาม : คำว่า “ดอกฟ้า รับจ้าง ลูกจ้าง”
คำใดเป็นคำประสมชนิด “กลืนคำ”

แนวคำตอบกรอบที่ ๘

คำประสมที่เกิดจากคำชนิดเดียวกันมารวมกัน
เมื่อรวมกันแล้วยังเป็นคำชนิดเดิม

ศึกษากรอบต่อไปนะคะ

กรอบความรู้ที่ ๑๐

๓. คำประสมที่เกิดจากการคำชนิดเดียวกันหรือคำต่างชนิดกันมาประสมกัน คำประสมที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นคำชนิดอื่นที่ไม่ใช่ชนิดเดิมของคำที่นำมาประสมกัน หรือเรียกว่า **การกลายคำ** ตัวอย่างเช่น

- ลูกจ้าง เป็นคำสรรพนาม เกิดจาก คำนาม คือ ลูก กับ คำนาม คือ จ้าง
- มือกาว เป็นคำวิเศษณ์ เกิดจากคำนาม คือมือ และกาว
- คำกริยาประสมกับคำกริยา คำที่ได้จะเป็นคำนาม เช่น กั้นชน กั้นสาด กั้นแบ่ง จับสั้น ซ่อนหา ไอกรน ฯลฯ
- คำนามประสมกับคำวิเศษณ์ คำที่ได้เป็นคำกริยา เช่น กบดาน ตากลับ ปากเปราะ ปากเปล่า มือเดิบ ฯลฯ

คำถาม : คำว่า “มือใหม่, มือกาบ”
คำใดเป็น คำประสมชนิด “กลายคำ”

เฉลยคำตอบคำถามที่ ๕
คำว่า “ลูกจ้าง”

ศึกษากรอบต่อไปนะครับ

กรอบความรู้ที่ ๑๑

ในประเด็นสุดท้าย จุก จะขอกล่าวถึงประโยชน์ของคำประสมให้เพื่อนๆ ได้ทราบกันนะครับ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ครับ

๑. ทำให้มีคำใช้ในภาษามากขึ้น โดยใช้คำที่มีอยู่แล้วนำมา
รวมกัน ทำให้เกิดคำใหม่ ได้ความหมายใหม่
๒. ช่วยย่อความยาวๆ ให้สั้นเข้า เป็นความสะดวกทั้งการพูด
และการเขียน เช่น

- นักร้อง : ผู้ที่ชำนาญในการร้องเพลง
- ชาวนา : ผู้ที่มีชีวิตอยู่ในผืนนา
- หมอนวด : ผู้ที่ชำนาญการนวด

๓. ช่วยให้การใช้คำไทยที่มาจากภาษาต่างประเทศ ประสม

คำถาม : คำประสมมีประโยชน์อย่างไรบ้าง

เฉลยคำตอบกรอบที่ ๑๑
คำว่า “มือกว”

ศึกษากรอบต่อไปนะครับ

แบบทดสอบหลังเรียน

รายวิชาภาษาไทย ๒ รหัสวิชา ท ๔๑๑๐๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เรื่อง คำประสม

*****

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรหน้าข้อความที่เป็นคำตอบที่ถูกต้องที่สุด เพียงข้อละ ๑ ตัวเลือก

๑. คำในข้อใดเป็นคำประสม

ก. สาดโคลน

ข. เบี้ยเลี้ยง

ค. ลูกน้อง

ง. เจ้าพ่อ

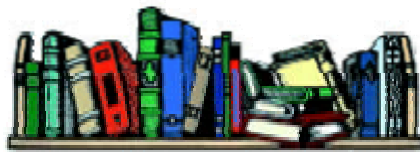
๑๐. “ในคลองมีสาหร่าย และพืชน้ำขึ้นเต็มไปหมด จนเกิดปัญหา ทำให้ลำน้ำตื้นเขินและเน่าเสียได้”
ข้อความนี้มีคำประสมอยู่กี่คำ

ก. ๑ คำ

ข. ๒ คำ

ค. ๓ คำ

ง. ๔ คำ

เฉลย แบบทดสอบก่อนเรียน

๑.

ค

๒. ก
๓. ก
๔. ก
๕. ข
๖. ก
๗. ก
๘. ข
๙. ง
๑๐. ข

รางวัลให้คนเก่งค่ะ

เฉลย แบบทดสอบหลังเรียน

๑. ข
๒. ค
๓. ก
๔. ก
๕. ข
๖. ก
๗. ง
๘. ก
๙. ค
๑๐. ข

รางวัลให้คนเก่งค่ะ